

DE NIJJE PETTE

EEN ACHTERHOEKSE

door Diemen de Jel

Met 'n armoed-gezicht had Berend Berendsen, de pachtboer van 't Maathusken zijn beklag gedaan. „Z'n oogst was zo bar tegengevallen. 't Vee had zulke schrale melk gegeven. Met de poggen had hij tegenslag gehad. En dat 't een slechte tijd voor den boer was, wist iedereen.”

Gedurende de jeremiade van den pachter had Gait Jan Zweerink, de eigenaar van 't kapitale Zweerink en 't veel kleinere Maathusken, onafgebroken naar de rosse vlam van z'n petroleumlamp zitten staren, en hij had gerookt, gerookt, dat de keuken vol was van grijs-blauwe tabakswalm. Nauwelijks was de pachter uitgeklaagd of Zweerink schoot recht en bulderde uit: „Nee, Bèrend, dat geet te wied! I'j¹⁾ maket van mien goodheid misbroek. Twee jaar 'elène he'k owe¹⁾ pachte al mit negentig gulden verleegd. Dat dee'k umda'k 't neudig oordeelden. En wat heb i'j 'edaon um owen dank te teunen? I'j haalden mi'j gepasseerde jaar owe dochter Grade oet mien hoes. Daor zat 'k zonder hoesholster. 'k Moste maor zeen, da'k mi'j redden en 'n andere hulpe kreeg. Zes jaar was de deerne bi'j mi'j. En was 'k neet altied good veur d'r? No?...

„Miene vrouwe”, onderbrak de pachter, „miene vrouwe wol Grade eiges in 't hoes hebben. Ik veur mi'j had miene dochter geerne bi'j dee²⁾ op 't Zweerink 'elaotene, maor miene vrouwe...”

„'t Dut er neet too!” viel Zweerink scherp uit... Ik zegge alleen maor, dat 't 'ebeurd is. En wat owe inkomsten betreft, dat is neet zo slecht as i'j zegt. I'j boert veurdelig. Alles met eigen volk²⁾. I'j mot wal geld over hollen. Dat mot! No?”

Zweerink stond recht tegenover den klagenden boer, wachtend op 'n weerwoord.

Maar Berend zweeg, boog zich, verlegen op z'n stoel schurkend, diep voorover en zuchtte verdrietig. Hij kende 'n pachtheer.

„No, he'k geliok of neet?” drong Zweerink aan.

Geen antwoord.

De olielamp wierp 'n stil licht over de beide zijgende mannen. Zacht knapperde 't houtvuur in 't fornuis. Melodius zong 't in de waterketel. Ernstig tikte de hoge staanklok naast de deeldeur. In de wijde schoorsteen gromde de Novemberstorm.

Het koppig zwijgen van den pachter maakte Gait Jan Zweerink nog korzelliger.

„I'j heb toch wal 'eheard wa'k ow heb 'evraagd?” snauwde hij hem toe.

„Jaowal”, gaf Berend onderdanig ten antwoord, „maor.. maor.. zee, ik wil miene pachte wal betalen.. zee.. as 'k maor geld hadde, as 'k....

Zweerink maakte een wrevelige beweging. Hij was overtuigd, dat „de kerel” 'm wat wijs wilde maken. „Zo'n hond! Hi'j had 'm al lange van 't Maathusken af

motten doen. Dat had hi'j verdeend, den luitak. En ziene vrouwe ok, dat wiet; stèkelig as poggeheuren³⁾ was ze. In de oogst-tied vertikten zee 't um de verplichte helpedagen⁴⁾ te maken. Zukke lamme leu! Wonder dat ze nog zukke flinke kinderen de wèrld hadden in'eschupt. Veural dee Grade mocht 'r wezzen. Ne gode hoesholster had hi'j d'r an 'ehad. Zes jaar lank. Maor no was 't mis op 't Zweerink. Dee Hannemie, dee hi'j no as hoesholster had, was ne snibbe en smèrig. En d'r was altied ruzie onder 't deensvolk. En wee z'n schold was dat? Wee? Wat van wee anders dan van Berend en van de Maathuskens vrouwe. Die hadde 'm gepasseerde jaar Grade weg'ehaald. Dat was het 'm”. 't Schoot alles pijsnel door Zweerinks brein. En hoe zou hij nu doen met z'n pachter? Hem aan de pachtvoorwaarden houden? Hem kort en goed de pacht opzeggen tegen 't komende voorjaar? Of zou hij maar weer zoals twee jaar geleden den goèdertierende spelen?

Dat laatste lokte hem nog 't meest aan. 't Gaf de minste moeite. Dat andere zou 'm in opspraak brengen op de buurt. De lui zouden er 'n soort van wraakneming in zien. En dat mocht niet. Hij hield van rust en van vrede en... van 'n goede naam. Maar Berend z'n zin geven, zie dat ging toch niet. Nee, dat ging niet! In geen geval! Maar hoe dan?

Zweerink worstelde met z'n besluiteloosheid. Hij keek z'n keuken rond, als zocht hij naar iemand, die 'm raad kon geven. Doch die was er niet. Geen vrouw, geen broer, geen zus, want Zweerink leefde zijn leven alleen, en 't dienstvolk was er om te werken.

„Heur's Berend", zei hij eindelijk — en z'n stem klonk hard en grimmig — „ik kan no nog geen beslissinge nemmen. I'j zult wal begriepen, da'k d'r eerst nog 's good over naodenken mot. 'k Zal de volgende wêke wal 's op 't Maot husken ankommen en anders kom i'j maor 's anheuren."

Over Berends gelaat gleed heel even 'n glimlach. Och ja, hij kende z'n pachtheer wel. Je moest met 'm weten om te springen.

„No", zei hij, van z'n stoel oprijzend, „dan za'k dee maor vaste bedanken, Gait Jan, en dan tot de volgende wêke".

Met 'n „g'n aovend" verliet Berend Berendsen de keuken van 't Zweerink en Gait Jan Zweerink zat alleen en kon beginnen te overleggen, hoe hij de hem gestelde kwestie zou oplossen. „De zaak 't Maathuusken" werd ter hand genomen en van alle kanten bekeken. Doch hoe hij ook peinsde, tot 'n besluit kon Zweerink niet komen. Dat ergerde hem en maakte 'm boos. Stond hij op de buurt niet bekend als één, die aan alles 'n mouw wist te passen. Hadden de meeste van z'n buurtgenoten al niet van z'n inzicht geprofiteerd? En nu hij zelf 'n moeilijkheid had, wist hij er niet uit te komen.

„I'j bunt 'n kuken, Gait Jan", bekende hij zichzelf. „As andere leu in de nusten⁵⁾ zit en ze bi'j ow veurlichtinge en raod komt vraogen, dan bus te derèkt klaor. Maor no i'j eiges veur 'n zwaorigheid staot, bus te krek as ne schoefkaore⁶⁾ zonder rad. D'r kump geen gank in". Gait Jan Zweerink voelde zich erg hulpeloos, en z'n blikken dwaalden weer door de keuken of ze iemand zochten, die op z'n beurt hem nu er eens uit de nusten⁵⁾ zou halen. 't Was ook wel 'n 3 moeilijk geval, als je zo heel al-

leen voor de dingen stond. Andere boeren konden overleggen met d'r vrouw „En vrouwen wazzen umscheliëks nog al slow⁷⁾. Ja, dat wazzen ze. „Maor daorumme zat Zweerink nog neet um ne vrouwe verlègen. Ku'j begriepen. Hi'j was no vieftig jaor, had nooit ne vrouwe 'ehad en wol d'r ok nooit ene hebben. Hi'j zee krek as vrogger zien arfeumken⁸⁾ Derk altied zee: geen wief in de kukken⁹⁾, geen spul¹⁰⁾ en geen nukken, geen kinders die plukken". Nee, van ne vrouw most hi'j niks hebben. Ne goode hoesholster, zoas Grade was 'ewest, dat was genog".

Intussen piekende Zweerink maar voort over 't moeilijke geval en dat deed hij dagen lang, maar tot 'n beslissing kon hij niet komen.

* * *

Gait Jan Zweerink zat weer alleen, heel alleen in z'n grote keuken.

De krant lag wijd open voor 'm op tafel. 't Volle licht van de petroleumlamp viel er op. Maar de boer las niet.

Buiten roezemoesde de wind, blafte de waakhond tegen 'n verre natuurgenoet. Maar Zweerink hoorde 't niet. Hij dacht aan „'t geval Maathuusken", aan Grade, „die zo'n goode hoesholster was 'ewest" en hij dacht aan „'n geval" van 'n vijf-en-twintig jaar terug, toen z'n ouders 'm met geweld 'n vrouw wilden opdringen. Als was 't gisteren gebeurd, zo goed herinnerde hij 't zich. 't Was bij 't kalverschot, dat vader er over begon. „Gait Jan", had vader gezegd, „i'j bunt no al 'n endeken in de twintig. Wordt 't geen tied, das te 's nao ne deerne ummekiekt?"

Daar was hij toen erg van geschrokken en hij had niet anders weten te antwoorden dan: „nog tied genog, vader".

Maar vader was altijd 'n man van doorzetten geweest en daarom kwam hij 'n paar dagen later op z'n onderwerp terug.

„Gait Jan", had hij toen gezegd, „wat dachts te van Halekamps Gezien? Mi'j dacht, dat was ne beste deerne veur ow. Zee is van

owen older¹¹⁾. Zee is good gezond, kan 'ks arbeien en de Halekamps zit 'r good bi'j en heb maor twee kinders".

Gait Jan had toen helemaal geen antwoord gegeven en was stil aan z'n werk gebleven. Vader Zweerink had 't als 'n soort van instemming met z'n voorstel beschouwd en wachtte sinds op het ogenblik, waarop Gait Jan zou zeggen: „Vader, mooder¹²⁾, 'k heb 't veur mekare mit Halekamps Gezien".

Maar dat ogenblik bleef uit, en vader en moeder Zweerink werden ongeduldig.

Toen op 'n middag nam „mooder" haar zoon eens onderhanden. „As 't Halekamps Gezien dan neet kon wezzen, dan most Gait Jan zelf maor 's oetkieken. As hi'j maor zorgden, dat hi'j neet met 'n armeleuskind of ne kale madam ankwam. Veur zo ene bleef de deure van 't Zweerink 'eslottene. Bi'j wat, heurt wat. Bi'j ne beheurlijke pot past n'n beheurlijken dekkel¹³⁾. As Gait Jan daor maor an denken wol".

„Nog tied genog, mooder" had Gait Jan ditmaal voor de tweede keer geantwoord.

Toen was moeder obstinaat geworden.

„Waog i'j geen deerne te vraogen?" had ze nijdig gesnibd.

„Nee!" had Gait Jan kortaf gezegd, in de hoop, dat hij er zo af was.

Maar moeder bekeek de zaak anders.

„No", viel ze uit „as i'j het dan neet waogt, dan zal ow vader 't wal veur ow doon. Neum maor op, welke deerne 't wezzen zal".

Gait Jan noemde geen deerne en toen hij jaren later z'n oudelui kort na elkander naar d'r laatste rustplaats had gebracht, bleef hij alleen op 't Zweerink over. Hij deed 't maar liever zonder „ne ansprake of lèvensgezelle". Aan dat alles dacht Gait Jan in z'n eenzaamheid thans en hij wist niet goed of het toch maar niet verstandiger was geweest, als hij vaders en moeders raad had opgevolgd. Ofschoon, ne goode hoesholster was toch nog wal zo good. Jao, dat was 't beslist,

„Gait Jan”, had vader gezegd.

want „ha’ j’n wief in de kukken, ‘t gaf spul en vul nukken en kinders die plukken. Jao, dat dut ‘t!’... en toch!... Gait Jan Zweerink begon zich hoe langer zo meer onbehaaglijk te voelen. „Dat die miserabele Maathuusman ‘m ook zo aan zijn hoofd lei te zaniken over de pacht! En dat die miserabele Maathuusman nu ook net de vader van Grade moest zijn. Als dat ‘t geval niet was, dan wist hij ‘t wel! Dan bleef Berend Berendsen geen half jaar meer de Maathuusman. Dan kreeg Berend z’n congé! Dan moest hij maar zien, dat hij ergens anders ‘n boerderij pachtte. Gait Jan Zweerink zoog geweldig aan zijn smokkepijp, blies dikke rookwolken de keuken in, krabde zich gedurig achter de oren en... Plots sprong hij op. Hij wou d’r uit. Naar den een of anderen buur. Een praatje gaan maken. Voor afleiding. Z’n lange pijp zette hij in een hoek. ‘t Was koud, stormachtig weer buiten en Gait Jan zou z’n jekker maar aantrekken. Die was dik en warm. Juist toen hij naar zijn jas, die naast de grote klok hing, greep,

hoorde hij voetstappen buiten. „Zee,” zei hij, „no za’k nog bezook kriegen ok. Nog bèter!” De jekker bleef hangen. Gait Jan keek in afwachting houding naar de deur. De kruk draaide weifelend heen en weer. Daar was dus werkelijk iemand: een vreemde of één, die wat verlegen of bang was uitgevallen. Toen het gemorrel wat lang duurde, riep Zweerink met luide stem: „Komt ‘r maor in! Druk maor wat an. De deure klemt zik wat!” Dat hielp. De deur zwaaide piepend open. „Zee,” begroette Zweerink verwonderd, „zee, Beurinkhoesman, g’n aovend.” „G’n aovend ok”, groette de boer van ‘t Beurinkhuis terug en terwijl hij de deur achter zich sloot: „‘k Was bange, da’k ow neet in ‘t hoes zal vinden, maor ‘k zee, da’k... „‘k Bun altied in hoes, as ‘k nargens ivvers bun”, debiteerde Zweerink ‘n bekende boerengrap. „Maor nem ne stool en zet ow dale ¹⁴⁾. Hier, kom bi’ ‘t fernuus, ‘t is achter in de kukkene wat kold”.

Onderwijl had Gait Jan Zweerink zijn lange pijp weer uit de hoek gehaald, zoog ‘n paar maal en merkte tot z’n voldoening, dat de tabak nog goed gloeide. „I’j rookt neet?” vroeg hij z’n bezoeker. „Nee, nooit!” erkende deze. „Daor steet anders miene tebakspot”, wees Zweerink naar een zware loden pot midden op tafel. „‘k Broek den tebakke altied kold”, ¹⁵⁾ verklaarde de bezoeker en om te bewijzen, dat hij ook thans op zijn manier van ‘t nicotiaanse kruid gebruik maakte, duwde hij met de tong „zijn versnapering” krachtig tegen de binnenzijde van zijn linkerwang, dat ‘t leek of er opeens ‘n geweldig abces was ontstaan. „Ieder op ziene wieze”, keurde Zweerink goed. „Ik veur mi’j mag niks nimmendal van dat tebakkauwen hebben. Ne piepe is mi’j alles.” Intussen had Zweerink zijn bezoeker ongemerkt scherp opgenomen en ‘t stond voor ‘m vast, dat „den Beurinkhoesman vaste en zeker met ne nusterieë in ziene mage zat”. Maar wat? Geldverlegenheid kon ‘t niet zijn, want de boer van ‘t Beurinkhuis had in de oorlogsjaren flink wat weten op te potten. Misschien had Beurinkhuisman dan burenruzie en kwam hij om raad. Doch ook deze veronderstelling verwierp Zweerink, aangezien Beurinkhuisman de vreedzaamste van alle buurtbewoners was. In zijn huishouding zou ook wel niets zijn, waarvoor raad gezocht moest worden. Welk gezin leefde er zo voorbeeldig als dat van Beurinkhuisman? Vroeger, ja, toen zijn vrouw nog in leven was, mankeerde er af en toe wel eens wat aan. „Maor dat zat dan ok op Beurinkhoesmans vrouwe vast. Da’ was ne feekse, n’n dram ¹⁶⁾. Sedert de buurlui de boerin naar haar laatste rustplaats hadden gebracht, leefde de boer met zijn vier kinderen rustig en stil daar heen. Wonderlijk wist hij zich met zijn viertal te redden. Neen, Zweerink kon in de gauwigheid maar niet bedenken, wat dien Beurinkhuisman in de don- 4

kere, regen-en stormachtige avond nog zo ver van huis gedreven had. Maar hij zou er wel spoedig achter komen: o zeker! hoewel „den Beurinkhoesman was n'n slouwen”.

De bezoeker had zijn stoel dichterbij 't fornuis geschoven en strekte zijn hand boven de warme plaat uit.

„De plate schient good aff”, zei hij met 'n vriendelijk lachje.

„Hes te de handen kold?” informeerde Zweerink.

„Jao!” gaf de bezoeker ten antwoord, „vooral dizzen hier. Daor he'k mienen stok met vast 'ehollene en den rëgen is...”

„Owen stok?” vroeg Zweerink verwonderd. 'k Heb neet 'ezeen das te ne stok bi'j ow hadden.”

„Jao, da's ne grap”, vatte Beurinkhuisman de gelegenheid onmiddellijk aan om behoorlijk aan de praat te komen. Ik was daor gunter b'j den eekenbos van Helderkamp en daor was 't mi'j toch zo duuster, da'k geen hand veur d' ogen kon zien. 'k Heeld zo vul muggelijk 't fietsenpad, maor 'n paar keer leep 'k tigen zo'n fietsenpaol an. Op n'n ogenblik meenden 'k dat 'r weer ene was. Ik sloog mit mienen stok d'r nao en kabats! daor vloog mi'j mienen stok oet de hand, en dach i'j noo da'k 'm weer vinden kon? Geen sprake van”.

„Morgen ow jongens d'r maor 's op oet sturen”, adviseerde Zweerink.

„Daor zegs te wat!” keurde Beurinkhuisman onmiddellijk goed. „Morgen nog veur schooltied zult zee d'r op oet. Dan heb ze wat te doen”.

De boer knikte 'n paar maal ter nadere bevestiging van z'n voornemen en starogde toen zwijgend voor zich uit.

„Noo zal de botter wal gauw ekneed wezen”,¹⁷⁾ overlegde Zweerink bij zichzelf en hij hield zich gereed om te luisteren naar „de nusterieën”, die Beurinkhuisman naar 't Zweerink hadden gedreven. Doch in Beurinkhuisman's brein was de boter blijkbaar nog niet voldoende onderhanden geweest. Hij warmde zijn

5 hand, staarde strak voor zich en

zweeg.

„Koman”, dacht Zweerink, „wee zult 'm 'n handjen motten helpen”.

„Boo geet 't in hoes, Olbert”.

Beurinkhuisman keek bij 't horen van zijn voornaam verwonderd op. 't Deed hem plots denken aan de tijd, toen hij, vele jaren terug, met Gait Jan Zweerink de school in 't dorp bezocht. Toen was 't altijd Olbert en Gait Jan geweest, maar later, toen ieder zijn eigen weg in het leven was gegaan, waren ze Zweerink en Beurinkhoesman gaan zeggen.

Dat „Olbert” wekte de oude vrouwelijkheid weer in 'm op. Hij wendde zijn starende blik naar Gait Jan en keek hem weifelend aan.

„'t Geet toch wal good op 't Beurinkhoes?” herhaalde deze zijn vraag.

„O jao, best, heel good”, gaf Albert haastig ten antwoord. „Heel good”, repeteerde hij nog eens. „'t Is wal n'n lastigen tied tegenswoordig, maor allo, wi'j hebt n'n gooden tied 'ehad en wie to zeunig is 'ewest den hooft vandage neet te klagene”.

Gait Jan knikte: hij was 't met Albert eens.

't Bleef weer even stil en beide mannen waren druk met hun eigen gedachten. De een zocht naar een geschikt aanloopje om met z'n „nusterie” voor den dag te komen en de ander praktiseerde wikkend en wegend, wat Albert Beurinkhuisman toch wel bezwaren mocht.

Opeens kwam het, naar het scheen.

„Ik kwam owe hulpe inropen, Gait Jan”.

„Miene hulpe?” hapte Zweerink onmiddellijk toe. „As 'k ow dan maor helpen kan, Olbert.”

„Dat zal wel lukken, duch mi'j” verklaarde Albert. „'k Zal 't ow maor derèk vertellen.”

Maar Beurinkhuisman vertelde 't niet direct, want hij zweeg eerst een geruime tijd en begon toen met 'n omhaal van woorden over zijn kinderen te praten, daarna over de gang van zaken op z'n boerderij en in zijn gezin. Zweerink luisterde geduldig toe. Hij kende zijn mensen, wist, dat ze

dikwijls veel woorden nodig hadden om 'n ander deelgenoot te maken van hetgeen in hen omging, vooral als 't dingen waren, die daar diep verstoken zaten in hun hart.

Uit Albert's langweiligheid maakte hij op, dat 't maar niet zo'n oppervlakkige „nusterie” was, waarvoor de oude schoolkameeraad op 't Zweerink was gekomen.

„'k Zal 'm nog een stootje moeten gevven”, meende Gait Jan stil.

„Maor i'j kweem miene hulpe veur 't een of ander vraogen”, onderbrak hij 't relaas.

„'k Bun ni'jschierig um te wètene wat dat zal wezen”.

„Jao kiek 's”, begon Albert z'n bedoeling te preciseren. Miene oudste dochter mot noodzakelijk 's de deure oet. Zee is now roem zuvventeen jaor. Met de kommen de Meimaand wordt zee d'r achteen, en 't is neudig da's zee 's in n'n hoesholdinge kump, waor ne vrouwe in 't hoes is”.

„Da's recht!” gaf Zweerink haastig toe. „I'j wollen ze dus verhuuren”.

„Juustement!”

„Dan mot i'j dat doen”.

„Bun 'k ok van plan, Gait Jan. En daorumme bun 'k nao hier 'ekommene”.

Zweerink zette bij 't horen van deze woorden 'n paar grote ogen op.

„Maor ik hebbe gene meid neudig”, kwam hij zijn bezoeker wat heftig tegen, „en daorbi'j is hier ok geen vrouwe in 't hoes om owe dochter wat te leren. Dat wèt i'j net zo good as ik eiges”. „Jao, hè, hè, jao”, lachte Beurinkhuisman, „i'j begriep mi'j neet good. Ik wol ow miene dochter ok neet verhuuren. Daor he'k wal andere leu veur op 't oog. Maor verstao noo 's good. As miene dochter oet denen¹⁸⁾ geet bi'j andere leu, dan he'k eiges geen vrouwvolk genog. Dat begrieps te toch wal, Gait Jan?”

Ja, Gait Jan begreep het en hij gaf zijn ouden vriend Albert de raad dan tijdig een dienstbode te huren die de dochter vervangen moest.

„Nee, nee!” verzette deze zich.

